

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Christian Börjesson

Pojkbarn – mindre skyddsvärda än flickebarn i sexualbrottssammanhang?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

Termin för examen: VT2014

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Metod	6
1.4 Forskningsläge	6
1.5 Material	6
1.6 Disposition	6
2 ARBETETS HUVUDSAKLIGA DEL	7
2.1 Övergrepp och konsekvenser	7
2.1.1 Förövare och pedofili	7
2.1.2 Konsekvenser av sexuella övergrepp	8
2.2 Legalitetsprincipen och definition av onani	9
2.3 Barnkonventionen och sexualbrottslagstiftningen	9
2.4 Om brotten	10
2.4.1 Våldtäkt mot barn	10
2.4.1.1 Samlag	10
2.4.1.2 Åldersrekvisitet	10
2.4.1.3 Begreppet sexuell handling	11
2.4.1.4 Sexuell handling jämförlig med samlag	12
2.4.1.4.1 Praxisgenomgång: sexuella handlingar jämförliga med samlag	14
2.4.1.4.2 Praxisgenomgång: sexuella handlingar ej jämförliga med samlag	14
2.4.1.4.3 Gällande rätt innan lagändringen 2013	16
2.4.1.4.4 Gällande rätt efter lagändringen 2013	17
2.4.2 Sexuellt utnyttjande av barn	19
2.4.2.1 Ansvarsfrihetsregeln	20
2.4.3 Sexuellt övergrepp mot barn	21
2.4.3.1 Vad som behandlas	22
2.4.3.2 Grovt sexuellt övergrepp mot barn	22
2.5 Statistik	23

2.6	Remissinstansers och Sexualbrottskommitténs kritik mot nuvarande lagstiftning	25
2.6.1	Begreppet sexuell handling	25
2.6.2	Våldtäkt mot barn	25
2.6.3	Sexuellt övergrepp mot barn	26
2.6.4	Sexualbrottskommitténs förslag från 2009	26
3	ANALYS	29
3.1	Slutsats	32
4	DISKUSSION	33
4.1	Samlag som jämförelsenorm	33
4.2	Det vidgade brottet grovt sexuellt övergrepp mot barn	34
4.3	Barnkonventionen och gällande rätt	35
4.4	Idealoffer, kön och skyddsobjekt	35
	BILAGA A	37
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	38

Summary

This work deals with sexual abuse against children, and the overall aim of this work is to investigate if the child sex crimes legislation is unfavorable to children of the male sex. The offenses covered include child rape, sexual exploitation of children and sexual abuse of children. The starting point of the work is the child rape legislation, which includes both sexual acts consisting of intercourse and acts which constitutes a violation compared to that of a forced sexual intercourse. Of particular interest are those other acts that are comparable to intercourse. These acts consist of anal, oral and vaginal abuse, where the occurrence of penetration seem to be of crucial importance, even though the focus should be on the violation and not the technical nature of the sexual abuse. When the penetrating factor is absent, the sexual act will not be comparable to the violation that characterize an intercourse, and therefore it will not constitute child rape. Instead the act will be classified as sexual abuse of children, which has a much lower penalty. The penalty reflects society's view on the severity of the crime.

A common abuse that boys and girls are subjected to is sexual touching of their own genitalia. When boys are exposed to this kind of abuse it is called forced masturbation, but when girls are exposed it is called fondling, touching and insertion of fingers. Girls' genitals are of such anatomical nature that they are penetrated by such kind of touch, which except in legal contexts is called masturbation. Boys' genitals are not penetrable by nature. The legislator considers the violation from forced masturbation as not being comparable to the violation from forced sexual intercourse. Thus, an assault consisting of sexually touching a boy's genitals is never considered rape, but to sexually touch a girl's genitals may be rape.

These two actions are similar to each other, but the severity of the violation is deemed to be considered different depending on the sex of the victim. The question is whether the difference in severity of the violation is so great that it justifies the great difference in sentencing. To this question, the author responds no, since there are more factors than the penetration that determines how violated a child is by an abuse.

Since similar actions and violations are considered more severe, and thus has a higher penalty, when it is a girl who is the victim to them, the author is of the opinion that male children are less worthy of protection than the female children in the Swedish sexual offenses legislation.

Sammanfattning

Detta arbete behandlar sexuella övergrepp mot barn, och det övergripande syftet med arbetet är att undersöka om sexualbrottslagstiftningen missgynnar pojkbarn. De brott som behandlas är våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn. Arbetets utgångspunkt är våldtäktsbestämmelsen, vilken omfattar både sexuella handlingar bestående av samlag och handlingar vilka innebär en kränkning jämfört med den vid påtvingat samlag. Av särskilt intresse är dessa andra handlingar som är jämförliga med samlag. Dessa består av anala, orala och vaginala övergrepp, där penetrationens vara eller icke vara tycks ha avgörande betydelse, trots att fokus ska ligga på kränkningen och inte den sexuella handlingens tekniska karaktär. Har inte den sexuella handlingen dessa inslag kan övergreppet inte anses vara jämförligt med samlag, och därmed inte våldtäkt mot barn. Istället rubriceras handlingen som sexuellt övergrepp mot barn, vilket har ett betydligt lägre straffvärde.

Ett vanligt övergrepp pojkar och flickor utsätts för är sexuell beröring av det egna könet. När pojkar utsätts kallas övergreppet för onani, när flickor utsätts kallas det bland annat för smekningar, beröring och instoppande av fingrar. Flickors könsorgan är av en sådan anatomisk natur att de penetreras vid en sådan typ av beröring som i utomjuridiska sammanhang benämns onani. Pojkars könsorgan låter sig inte penetreras. Lagstiftaren anser att onani typiskt sett inte utgör en sådan kränkning som är jämförlig med den vid påtvingat samlag. Således är ett övergrepp bestående i att sexuellt beröra en pojkes könsorgan aldrig våldtäkt, men att sexuellt beröra en flickas könsorgan kan vara våldtäkt.

Dessa två handlingssätt är snarlika varandra, men kränkningarna bedöms som olika allvarliga. Frågan är om skillnaden i kränkningshänseende är så pass stor att det motiverar skillnaden i straffvärdet. På denna fråga svarar författaren nej, då det är fler faktorer än penetration som avgör hur kränkt ett barn blir av övergrepp.

Eftersom liknande handlingar bedöms som mer kränkande, och därmed har ett högre straffvärde, när det är en flicka som utsätts för dem, anser författaren att pojkbarn är mindre skyddsvärda än flickebarn i sexualbrottslagstiftningen.

Förord

Anledningen till att jag valde detta ämne som examensarbete är att jag under fördjupningskursen Barnrätt vid Stockholms Universitet uppmärksammade att i rättspraxis när pojkbarn utsattes för onani av vuxna bedömdes handlingen som sexuellt övergrepp mot barn, men när flickbarn utsattes för onani så bedömdes händelsen som våldtäkt mot barn. Straffvärdet, och därmed samhällets syn på handlingarna, för dessa två typer av brott skiljer sig åt väsentligt. Detta uppfattade jag som en märklig ordning eftersom handlingarna var så lika i karaktär, och rimligtvis borde likartade handlingar bedömas lika. Den spontana och preliminära bedömningen från min sida var att en sådan lagstiftning, där straffvärdet för likartade handlingar är olika beroende på offrets kön, innebär att barn av det ena könet är mindre skyddsvärda än barn av det andra könet. Vad det i praktiken innebär är att jag som blivande jurist kan ge rådet till en prospekterande barnför gripare att välja en pojke framför en flicka för att komma lindrigare undan.

Jag skrev en kort promemoria i ämnet där den preliminära bedömningen visade sig vara korrekt, men noterade att ämnet behöver och förtjänar en mer grundlig genomgång i formen av ett examensarbete; en uppfattning som delades av kursens professorer. Det resonemang och de slutsatser jag kom fram till när jag skrev promemorian ligger således till grund för detta arbete.

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRIS	Barnens rätt i samhället
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
Prop. XX	Regeringens proposition XX
RFSU	Riksförbundet för sexuell upplysning
RFSL	Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter
RÅ	Regeringens årsbok
SOU	Statens Offentliga Utredningar

1 Inledning

År 2005 genomfördes en förändring av sexualbrottslagstiftningen, där det uttalade syftet med reformen var att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande. Reformen syftade också till att lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella övergrepp.¹ Av denna anledning skapades ett antal nya brott, av vilka främst våldtäkt mot barn (BrB 6 kap 4§) och sexuellt övergrepp mot barn (BrB 6 kap 6§) är aktuella för detta arbete.² En viktig nyhet var att när kränkningen vid en sexuell handling, som inte är samlag, är jämförlig med kränkningen vid påtvingat samlag, så kan handlingen bedömas som våldtäkt. Fokus ska ligga på kränkningens art och omständigheterna i övrigt – inte handlingen som sådan. Denna nyhet innebar att våldtäktsbegreppet utvidgades.³

Utvidgningen behöll samlaget som jämförelsenorm, och samlaget som jämförelsenorm kom att gälla även för barn.⁴ Utvidgningen innebar emellertid att rättsväsendet fick lösa de gränsdragningsfrågor när det gällde vilka sexuella handlingar som skulle anses vara så pass kränkande att de var jämförliga med samlag. Rättsväsendet i form av Högsta domstolen kom fram till att det inte var jämförligt med samlag att onanera åt en pojke, och därmed inte våldtäkt utan istället sexuellt övergrepp.⁵ Att kortvarigt föra in fingrar i en kvinnas underliv är däremot jämförligt med samlag, där det penetrerande inslaget är avgörande för bedömningen.⁶

Av fysiologiska skäl låter sig inte pojkars könsorgan penetreras vid sexuell beröring, men flickors könsorgan är av en sådan natur att sexuell beröring kan ha penetrerande inslag. När en gärningsman av preferens eller tillfällighet väljer att stimulera det egna sexuella begäret genom att sexuell beröra barn av det manliga könet, så ska detta bedömas lindrigare än om barnet hade varit av kvinnligt kön.

Utgångspunkten i detta arbete är att kränkningen, vilken består i att som barn bli påtvingad annan persons sexuella beröring av det egna könsorganet, är likvärdig oavsett barnets kön. Eftersom kränkningen bedöms som mindre allvarlig när pojkbarn utsätts, tyder detta på att pojkbarn mindre skyddsvärda än flickebarn.

¹ Prop. 2004/05:45 s. 21

² Prop. 2004/05:45 s. 67ff

³ Prop. 2004/05:45 s. 41ff

⁴ Prop. 2004/05:45 s. 46

⁵ NJA 2008 s. 482 II

⁶ NJA 2008 s. 482 I

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att klargöra uppbyggnaden av brotten våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn, samt undersöka om pojkbarn är mindre skyddsvärda än flickbarn i dessa sammanhang samt analysera och diskutera vad detta beror på.

1.2 Frågeställningar

Är pojkbarn mindre skyddsvärda än flickbarn i sexualbrottsammanhang, och om så är fallet: vad beror det på?

1.3 Metod

Metoden som används i detta arbete är sedvanlig juridisk metod.

1.4 Forskningsläge

Inom ämnesområdet sexualbrott mot barn är forskningen tämligen omfattande, där de huvudsakliga bidragen till kunskapsbilden kommer från författare med psykologisk eller medicinsk bakgrund.

1.5 Material

Materialet består huvudsakligen av rättskällor i form av förarbeten och rättspraxis. Även statistik från Brottsförebyggande rådet används i arbetet, samt remissvar. Utöver detta används lagkommentarer, en SOU samt litteratur i form av psykologiska forskningsstudier.

1.6 Disposition

Arbetet inleds med en kortfattad och grundläggande psykologisk redogörelse över pedofili, övergrepp och dess konsekvenser. Efter detta följer en kort redogörelse av legalitetsprincipen, definitionen av onani samt Barnkonventionen. Denna del efterföljs av en redogörelse av brotten i den ordning de behandlas i lagstiftningen: våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn. Efter denna del följer ett avsnitt om statistik, vilken efterföljs av kritik mot nuvarande lagstiftning samt reformförslag från remissinstanser och Sexualbrottskommittén. Detta åtföljs av analys och diskussion.

2 Arbetets huvudsakliga del

2.1 Övergrepp och konsekvenser

Denna del av arbetet fungerar som bakgrund för att på en grundläggande psykologisk nivå förstå varför barn utsätts för övergrepp och vilka konsekvenser övergrepp har för barn.

2.1.1 Förövare och pedofili

Det är vanligt att inom området sexuella övergrepp mot barn använda begreppen förövare och pedofil synonymt. Dessa två skiljer sig dock åt. En förövare är en utövare av brottslig handling, medan pedofili är en sexuell läggning med inriktning mot barn. En person kan således vara pedofil utan att vara förövare, och en förövare behöver inte vara pedofil. Pedofili kan vara av tillfällig art, och kallas då situationsbetingad, eller av mer varaktig art, och kallas då preferensbetingad. En preferensbetingad pedofil har en utvecklad sexuell läggning mot barn, och är den typ som är vanligast vid övergrepp mot pojkar, för gärningsmannen obekanta barn och vid organiserade övergrepp.

Diagnosen pedofili har en rad kriterier:

- ”A. Under minst en sexmånadersperiod återkommande och intensivt sexuellt upphetsande fantasier, sexuella impulser eller beteenden som handlar om att personen har sexuellt umgänge med barn som inte nått puberteten (vanligtvis barn som är tretton år eller yngre).
- B. Fantasierna, impulserna eller beteendena orsakar kliniskt signifikant lidande eller försämrad funktion i arbete, socialt eller i andra viktiga avseenden.
- C. Personen är minst 16 år gammal och minst fem år äldre än barnet eller barnen.”

För att ett sexuellt övergrepp mot barn ska kunna ske, det vill säga att en person blir förövare, krävs fyra faktorer. Den potentiella förövaren måste:

1. Känna ett känslomässigt utbyte av barn. Detta utbyte är inte för att stilla sexuella behov, utan för sociala behov. Förövaren ersätter sociala relationer med vuxna med relationer till barn.
2. Ha en sexuell dragning till barn. Denna kan bero på en avvikande sexualdrift, biologiska och genetiska faktorer, psykologiska faktorer såsom felinläring och felattribuering, samt stimulans via barnpornografi. Felinläring innebär att personen på ett tidigt stadium i livet lärt sig att vara gärningsman, ofta genom att själv ha blivit utsatt för övergrepp. Felattribuering innebär att känslor som omtanke, värme och kärlek till ett barn feltolkas som sexuella känslor.

3. Känna sig hämmad att utveckla en djup och varaktig relation med en vuxen partner. Rädsla och osäkerhet inför att skapa sådana relationer, i kombination med bristande social kompetens, gör att personen blockerar från sexuellt umgänge med vuxna och istället riktar sig till barn för att få utlopp för sin sexualitet.
4. Bryta sina psykologiska spärrmekanismer inför att inleda sexuella kontakter med barn. Detta kan orsakas av en bristande impuls kontroll, orsakad av exempelvis stress, livskriser och alkohol. Ett pedofilt beteende kan utlösas av sådana faktorer.⁷

2.1.2 Konsekvenser av sexuella övergrepp

Konsekvenserna av sexuella övergrepp beror på barnets ålder, vilken typ av övergrepp barn utsätts för, vem förövaren är samt hur många gånger övergreppen skett.

Bland barn i åldern 0-6 år är symptom som posttraumatiskt stressyndrom, oro eller ångest, mardrömmar, regression och olämpligt sexuellt beteende vanligast. I åldersgruppen 7-12 år är mardrömmar, rädsla, aggressivitet, regression, neurotisk mental ohälsa, skolproblem och hyperaktivitet vanligast. Bland tonåringar är depression, självska debeteende, självmordsbenägenhet, tillbakadragenhet, missbruk, promiskuitet och illegala handlingar vanligast. Symptomen är likartade bland både flickor och pojkar. Barn av båda könen får ett sexualiserat beteende, där pojkar har en större tendens till sexuellt aggressivt beteende och flickor en större tendens till sexuellt reaktivt beteende i form av förföriskt eller sexualiserat beteende, vilket gör dem extra utsatta för ytterligare övergrepp. Av alla de olika typer av övergrepp ett barn kan utsättas för tycks konsekvenserna bli värst när penetration skett, exempelvis genom vaginala, orala och anala samlag. Detta medför ofta även smärta och fysiska skador. Traumatiseringen påverkas dessutom av om våld eller hot om våld skett, hur ofta och länge övergreppen pågått och om förövaren stått barnet nära.⁸ Barn som utsätts för övergrepp av föräldrar upplever känslor som rädsla, skräck eller panik. Är gärningsmannen en person som arbetar med barn, exempelvis förskolepersonal, är rädslan inte lika påtaglig. När förövaren är en för barnet obekant person är det känslor av skräck, stark skräck eller paralyserande panik som dominerar. De flesta pojkar som utsätts för övergrepp är under 12 år gamla, och när övergreppen sker inom familjen, vilket är vanligast, sker de också oftast vid fler än 20 tillfällen. Pojkar utsätts dessutom för våld eller hot om våld i högre grad än flickor.⁹

⁷ Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar s.80ff

⁸ Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar s. 134ff

⁹ 101 pojkar En studie om sexuella övergrepp s. 64ff

2.2 Legalitetsprincipen och definition av onani

Ett återkommande begrepp i detta arbete är legalitetsprincipen. Kortfattat innebär den att ingen får dömas till straff för en gärning som inte var brottslig när gärningen begicks, enligt principen inget brott utan lag, inget straff utan lag. Vidare innebär principen krav på lagars tydlighet och rättstillämpningens förutsägbarhet.¹⁰ I svensk rätt återfinns legalitetsprincipen i Brottsbalken 1 kap 1 §: Brott är en gärning som är beskriven i denna balk eller i annan lag eller författning och för vilken straff som sägs nedan är föreskrivet.

Påtvingad onani är också ett återkommande begrepp. Nationalencyklopedins definition av onani lyder: sexuell självstimulering, olika tekniker att med hand eller föremål stimulera det egna könsorganet och underlivet för att nå sexuell tillfredsställelse.¹¹ Av definitionen framgår att det rör sig om självstimulering. När någon annan stimulerar det egna könet saknas ett lämpligt ord, varför begreppet påtvingad onani används i detta arbete. Värt att notera i sammanhanget är att det inte i något rättsfall benämns onani när det är en kvinna eller flicka som är mottagare av den sexuella stimuleringen; istället benämns det som smekningar, beröring, stoppa in fingrar etcetera. När det är en man eller pojke som får sitt könsorgan sexuellt stimulerat benämns det onani.

2.3 Barnkonventionen och sexualbrottslagstiftningen

Sverige är sedan 1990 anslutet till Barnkonventionen, vilket innebär att Sverige har åtagit sig att garantera de rättigheter barn och ungdomar har enligt konventionen. Nedan är ett urval av för detta arbete relevanta artiklar och deras innehåll:

Artikel 1: Barn är personer under 18 år.

Artikel 2: Inga barn får diskrimineras på grund av ras, ursprung, kön, hudfärg, politisk åskådning, religion, handikapp etcetera.

Artikel 3: Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Artikel 19: Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande,

¹⁰ <http://www.ne.se/legalitetsprincipen>

¹¹ http://www.ne.se/onani?i_h_word=onanera

innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

Artikel 34: Konventionsstaterna åtar sig att skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. För detta ändamål skall konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra att ett barn förmås eller tvingas att delta i en olaglig sexuell handling.

2.4 Om brotten

Denna del av arbetet beskriver de tre brotten aktuella för detta arbete: våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn och sexuellt övergrepp mot barn.

2.4.1 Våldtäkt mot barn

BrB 6 kap 4 § 1st: Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.¹²

Denna bestämmelse består av tre rekvisit, vilka nedan beskrivs var för sig.

2.4.1.1 Samlag

Det första rekvisitet är att ett samlag ska ha skett. Med samlag förestås endast vaginala samlag, men i våldtäktsbegreppet är även anala och orala samlag jämställda med vaginala samlag.¹³ Det finns inget krav på att samlaget ska ha varit fullbordat, det vill säga att penetration skett. Inte heller finns det ett krav på varaktighet. Det räcker att könsdelarna berört varandra på ett sätt som utgör en sexuell handling.¹⁴ Detta begrepp förklaras nedan under avsnitt 2.4.1.3.

2.4.1.2 Åldersrekvisitet

Det andra rekvisitet är att barnet ska vara under femton år. Denna gräns sammanfaller med åldern för barns sexuella självbestämmanderätt. Det är av vikt för förståelsen av rekvisitet att de ändringar som gjordes år 2005, och som beskrivs nedan, sätts i en historisk kontext.

Innan ändringarna år 2005 fanns det ingen speciell våldtäktsbestämmelse för de fall där barn utsattes. Istället användes våldtäktsbestämmelsen för vuxna. Denna bestämmelse hade ett krav på tvång i form av våld eller kvalificerat

¹² Lag (2013:365)

¹³ Prop. 2012/13:118 s. 35f

¹⁴ Prop. 2004/05:45 s. 36

hot som förutsättning för ansvar för våldtäkt, vilket ledde till laboreringar med frivillighet och samtycke för att se om barnet medverkat till samlag. Fanns det inget inslag av tvång på det sätt som gällde för vuxna, kunde handlingen inte medföra ansvar. Den dåvarande lagstiftningen ansågs av detta skäl som stötande, ett uttryck som regeringen använder i propositionen från 2005. Sexuella övergrepp mot barn innehåller inte alltid inslag av våld eller hot, då detta ofta inte behövs för genomförandet av ett övergrepp. Mot bakgrund av detta infördes en särskild bestämmelse för våldtäkt mot barn, befriad från kravet på tvång. Det maktmissbruk och den hänsynslöshet som karakteriserar övergrepp mot barn väger efter ändringen lika tungt som tvånget tidigare gjorde.¹⁵ Finns inslag av exempelvis våld kan detta numera istället påverka brottets svårighetsgrad så att det är bedöma som grovt.

Barn under 15 år kan numera som huvudregel aldrig samtycka till sexuella handlingar, och därmed inte heller medverka till sådana handlingar. Alla allvarliga sexuella handlingar, som till exempel samlag, bedöms enligt huvudregeln som våldtäkt mot barn även om något våld eller hot inte använts.¹⁶ Undantaget från denna huvudregel är vissa mindre allvarliga fall när det istället för våldtäkt mot barn rör sig om sexuellt utnyttjande enligt BrB 6 kap 5§. Då kan dessutom ansvarsfrihetsregeln i BrB 6 kap 14 § träda in, om det exempelvis rör sig om nästan jämngamla personer där den ena är under femton år, och göra handlingen straffri.¹⁷ Detta brott och ansvarsfrihetsregeln beskrivs närmare under avsnitt 2.2.2.

Avseende subjektiv täckning av barnets ålder så ska enligt BrB 6 kap 13§ den även dömas för ansvar som inte insåg men hade skälig anledning att anta att barnet inte hade uppnått laglig sexuell ålder. En gärningsman kan således inte utan vidare ursäktas sig med att han eller hon inte visste hur gammalt barnet var.¹⁸

2.4.1.3 Begreppet sexuell handling

Begreppet sexuell handling ersatte år 2005 det tidigare begreppet sexuellt umgänge. En sexuell handling är huvudsakligen av två typer. Den ena typen är en någorlunda varaktig fysisk beröring av antingen den andres könsorgan eller den andres kropp med det egna könsorganet. Den andra typen är en handling med påtaglig sexuell prägel, vilken typiskt sett är ägnad att väcka eller tillfredsställa bådars eller enderas sexuella drift. Det krävs inte ett faktiskt väckande eller tillfredsställande i det enskilda fallet, utan handlingen ska typiskt sett vara ägnad att åstadkomma väckande eller tillfredsställande av den sexuella driften hos någon av parterna. Vidare ska handlingen typiskt sett innebära en kränkning av den sexuella integriteten. I det enskilda fallet behöver det inte finnas ett sexuellt syfte med kränkningen – en handling kan vara sexuell utan att ett sådant syfte finns, om handlingen

¹⁵ Prop. 2004/05:45 s. 67ff

¹⁶ Prop. 2004/05:45 s. 71

¹⁷ Brottsbalken, Del I, Studentutgåva 6 Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. s. 631f (Holmkvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg) 2009 Vällingby, Norstedts Juridik

¹⁸ BrB 6 kap 13§

typiskt sett är sexuell.¹⁹ Ett exempel på detta är att föra in fingrar i en kvinnas underliv för att undersöka om hon varit otrogen.²⁰

Vissa riktlinjer för vilken typ av handlingar som ska räknas som sexuella handlingar finns i propositionen från 2005. Vaginala, orala och anala samlag, att föra in föremål, en knytnäve eller fingrar i en kvinnas underliv eller en persons anus, onanera åt en person eller förmå en annan person att onanera är typiska sexuella handlingar. Även de fall där direkt beröring hindras av klädesplagg omfattas. Att gärningsmannen onanerar samtidigt som han/hon berör en annan person sexuellt är också en sexuell handling. Förfarandet att använda den andres kropp för att bereda sig själv sexuell tillfredsställelse, exempelvis genom att förmå en annan person att posera naken samtidigt som gärningsmannen onanerar, kan också räknas som en sexuell handling trots att ingen varaktig fysisk beröring skett. Att i sexuell syfte tömma tarm eller urin på en annan person kan också vara en sexuell handling.²¹

Det är upp till rättstillämpningen att avgöra om en handling är sexuell genom en helhetsbedömning. En samling handlingar, vilka var för sig inte uppnår en nivå tillräcklig för att räknas som sexuell handling, kan vid en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet leda till att handlingarna bedöms vara sexuella. Utgångspunkten när det gäller lagstiftning är att vara så klar och tydlig som möjligt med vilka handlingar som anses straffvärda, i enighet med legalitetsprincipen. Anledningen till att lagstiftaren överlämnat stor del av bedömningen av vad som utgör en sexuell handling till rättstillämpningen är att straffvärda handlingar inte ska hamna utanför det straffbara området. Att i detalj räkna upp samtliga straffvärda handlingar som en person kan tänkas utsättas för låter sig inte göras. Det ligger i sakens natur att personer kan utsättas för handlingar som lagstiftaren inte förutsett. Det krävs därför att rättstillämpningen har visst tolkningsutrymme för att fånga upp straffvärda handlingar.²²

2.4.1.4 Sexuell handling jämförlig med samlag

Rubriceringen våldtäkt är reserverad för de mest allvarliga övergreppen, där påtvingat samlag utgör jämförelsenorm för vad som ska anses vara det mest allvarliga. Det finns dock sexuella handlingar som inte är samlag, men som är så pass kränkande att de är jämförliga med kränkningen vid påtvingat samlag. Om kränkningen är jämförlig med den som kan uppstå vid påtvingat samlag kan domstolen döma för våldtäkt. I första hand ska inte domstolen göra en jämförelse mellan ett samlag och de sexuella handlingarna i det enskilda fallet – i stället ska en jämförelse göra mellan kränkningarna.²³

Denna utvidgning av våldtäktsbegreppet skedde år 1998. Motiveringen för utvidgningen var att flera typer av sexuella övergrepp kunde vara minst lika

¹⁹ Prop. 2004/05:45 s. 33

²⁰ NJA 2013 s. 548

²¹ Prop. 2004/05:45 s. 33f

²² Prop. 2004/05:45 s. 33f

²³ Prop. 2004/05:45 s. 45f

smärtsamma, skadeframkallande och kränkande som påtvingat samlag, men utan att kunna bedömas såsom svårare övergrepp än sexuellt tvång.²⁴ Vid lagändringen år 2005 ersattes begreppet sexuellt umgänge till sexuell handling, men bortsett från denna språkliga förändring behölls utvidgningen i dess materiella innehåll. Sexualbrottskommittén var av uppfattningen att samlaget inte skulle behållas som jämförelsenorm, utan istället skulle fokus ligga på den sexuella kränkningen. Denna uppfattning delades av flertalet remissinstanser, men inte av regeringen. Motiveringen var att utformningen av regleringen var tydlig, och inte vållat några tillämpningsproblem. I huvudsak fungerade bestämmelsen som det var tänkt. Dessutom fanns det problem kopplade till legalitetsprincipen om samlag skulle tas bort som jämförelsenorm²⁵. När sexualbrottslagstiftningen genomgick ytterligare förändringar år 2013 hade flertalet remissinstanser, bland annat BRIS, Barnombudsmannen, RFSU och RFSL, invändningar mot att samlag skulle behållas som jämförelsenorm. I detta fall var regeringen av uppfattningen att samlag som jämförelsenorm fungerar i huvudsak väl, och denna uppfattning grundades i den praxisgenomgång som gjordes.²⁶

Regeringen hade dock en anmärkning på hur rättstillämpningen fungerat: den såg tecken på att lagstiftarens intentioner – att avgränsningen för våldtäkt ska grundas i jämförelse mellan kränkningar och inte i en jämförelse mellan sexuella handlingar – inte fullt ut fått genomslag. Istället hamnade domstolarna i bland, enligt regeringens mening, i en ”för tydlig fokusering på teknikaliteter”.²⁷ För att råda bot på denna brist ville regeringen tydliggöra vart fokus skulle riktas, nämligen mot kränkningen. Detta gjordes genom att lagtexten formulerades om från ”med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag” till ”med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag”. Detta skulle bättre och tydligare sätt markera att det är kränkningen och inte den sexuella handlingens tekniska karaktär som prövas i ett mål.

Utgångspunkten var fortfarande att våldtäktsbestämmelsen skulle vara reserverad för de allvarligaste sexuella kränkningarna. Enligt regeringen lämnade den nya utformningen ytterligare utrymme i praxis för tolkning och förtydliganden för att i varje enskilt fall avgöra om en viss sexuell handling i kränkningshänseende är att anse som lika allvarlig som vid påtvingat samlag. ”Så torde särskilt vara fallet i fråga om sådana anala och orala övergrepp där den sexuella handlingen till sin karaktär varken är klart samlagsliknande eller annars innefattar penetration”, skriver regeringen i propositionen från 2013. Vidare skriver regeringen att ”ett oralt övergrepp innebärande att en gärningsman med sin tunga berör en kvinnas underliv ur kränkningshänseende kan vara att anse som lika allvarligt som ett påtvingat samlag oavsett om gärningsmannens handlande innefattar penetration eller inte”.²⁸ Dessa uttalanden är till synes kritik mot vissa tidigare avgöranden från Högsta domstolen då de går emot de domskäl som angivits, se nedan under avsnitt 2.4.1.4.1 och 2.4.1.4.2.

²⁴ Prop. 1997/98:55 s. 91

²⁵ Prop. 2004/05:45 s. 45f

²⁶ Prop. 2012/13:111 s. 34f

²⁷ Prop. 2012/13:111 s. 35

²⁸ Prop. 2012/13:111 s. 37f

2.4.1.4.1 Praxisgenomgång: sexuella handlingar jämförliga med samlag

NJA 2008 s. 482 I: Den sexuella handlingen bestod i att en man stuckit in sina fingrar i en sovande kvinnas underliv, och slutat när hon vaknade och gjort klart att hon inte var intresserad av sexuellt umgänge. Viss smärta uppstod, men inga skador. Att föra in bland annat fingrar i en kvinnas underliv är att anses jämförligt med samlag. Att onanera åt en annan person är inte att anses som jämförligt med samlag. Påtvingat samlag eller annat inträngande i kroppen utgör typiskt sett de mest kränkande sexuella övergreppen. Att utsättas för en inte obetydlig penetrering av underlivet måste anses som jämförlig med samlag, därmed ska handlingen bedömas som våldtäkt.

NJA 2013 s. 548: Den sexuella handlingen bestod i att en man stuckit in sina fingrar i en kvinnas underliv i syfte att kontrollera om hon varit otrogen. Handlingen hade inget sexuellt syfte, men var ändå sexuell då denna typ av handlingar typiskt sett är ämnade att kränka offrets sexuella integritet, och syftet med handlingen saknar betydelse. Handlingen ansågs jämförlig med samlag och därmed våldtäkt.²⁹

RH 2011:3: Den sexuella handlingen bestod i att en vuxen man som var tränare åt den 11-årige målsäganden smekt dennes könsorgan under 5-10 minuter, och därefter kortvarigt slickat på det. Jämför med NJA 2008 s. 1096 II. Den orala aktiviteten var med hänvisning till detta fall inte tillräcklig för att döma till ansvar för våldtäkt mot barn – istället jämfördes smekningarna med NJA 2008 s. 482 I där den sexuella handlingen bestod i att sticka in fingrar i en sovande kvinna. Handlingen bedömdes därefter som jämförlig med samlag och därmed våldtäkt mot barn.³⁰

HovR B 10778-13: Detta fall rörde en mängd olika sexualbrott mot barn, varav den ena sexuella handlingen är av intresse i denna del. Den sexuella handlingen bestod i att gärningsmannen sög och slickade på en 6-årig pojkes penis samt onanerade åt denne. Denna handling bedömdes som jämförlig med samlag i och med att oralsex förekom.

2.4.1.4.2 Praxisgenomgång: sexuella handlingar ej jämförliga med samlag

NJA 2006 s. 221: Den sexuella handlingen bestod i att en man anställd som praktikant på en förskola förde in handen innanför byxorna på en 4-årig pojke och vidrörde pojkens pung och analöppning. Det sista med tillräcklig kraft för att orsaka smärta, men inte penetration. Domstolen ska göra en jämförelse mellan kränkningen vid den aktuella och den vid påtvingat

²⁹ NJA 2013 s. 548

³⁰ RH 2011:3

samlag, inte mellan sexualhandlingarna. Anknytningen till samlag som jämförelsenorm kvarstår alltså, och vid rubriceringen ska våldtäkt vara reserverad för de allvarligaste kränkningarna. Den sexuella handlingen kan inte anses jämförlig med samlag och därför inte rubriceras som våldtäkt. Istället ska den sexuella handlingen bedömas som sexuellt övergrepp mot barn.³¹

NJA 2008 s. 482 II: En vuxen person som var arbetsgivare onanerade åt en av denne anställd 17-årig pojke som var berusad och sov, det vill säga befann sig i ett hjälplöst tillstånd. Målsäganden led ordentligt av brottet. Att onanera åt en person torde i de flesta fall inte utgöra ett sådant övergrepp som innefattar en kränkning jämförlig med den som uppstår vid påtvingat samlag. Handlingen ska således bedömas som sexuellt tvång.³²

NJA 2008 s. 1096 I: Den sexuella handlingen bestod i att en man tryckte sin penis mellan en 8-årig flickas skinkor utan att beröra hennes analöppning eller könsorgan. Viss smärta uppstod. Påtvingat samlag eller annat inträngande i kroppen utgör typiskt sett de mest kränkande sexuella övergreppen. Eftersom det inte skett något inträngande eller beröring med könsorgan eller analöppning är handlingen att bedöma som sexuellt övergrepp mot barn.³³

NJA 2008 s. 1096 II: Den sexuella handlingen bestod i att en vuxen man kortvarigt slickat på och kortvarigt berört en 5-årig flickas könsorgan. Handlingen innebar inte någon penetration, och utgör därmed inte vad som normalt brukar förstås med ett oralt samlag. Handlingen är därmed inte jämförlig med samlag, och ska därför bedömas som sexuellt övergrepp mot barn.³⁴

HovR B 10778-13: Detta fall rörde en mängd olika sexualbrott mot barn, varav den ena sexuella handlingen är av intresse i denna del. Den sexuella handlingen bestod i att onanera åt en pojke, 8 år gammal. Denna handling ansågs ej vara jämförlig med samlag, och bedömdes som sexuellt övergrepp mot barn. Pojken berättade att gärningsmannen hade petat där smuts och bajs finns. Eftersom det var oklart om det rörde analöppningen eller skinkorna resulterade det endast i ansvar för sexuellt övergrepp.³⁵

HovR B 6947-08: Detta fall med tretton målsägare rörde en fotbollstränare som upprepade gånger förgrep sig på ett stort antal av sina elever. Övergreppen bestod i vissa fall av oralsex, i andra fall av att han onanerade åt målsäganden. I de åtalpunkter som innefattade oralsex dömdes tränaren för våldtäkt mot barn, i de fall som innefattade onani dömdes han för sexuellt övergrepp.³⁶

³¹ NJA 2006 s. 221

³² NJA 2008 s. 482 II

³³ NJA 2008 s. 1096 I

³⁴ NJA 2008 s. 1096 II

³⁵ HovR B 10778-13

³⁶ HovR B 6957-08

2.4.1.4.3 Gällande rätt innan lagändringen 2013

Vad som kan konstateras om gällande rätt innan ändringarna år 2013, med utgångspunkt ur ovan beskrivna praxis, är följande:

- När en kvinnas könsorgan penetreras med fingrar är det jämförligt med samlag och därmed våldtäkt.³⁷
- Relativt långvariga smekningar, 5-10 minuter, av ett flickabarns underliv i kombination med att kortvarigt slicka på det är jämförligt med samlag, och därmed våldtäkt mot barn.³⁸
- Att endast kortvarigt slicka på och beröra en flickas underliv är inte jämförligt med samlag, och därmed sexuellt övergrepp mot barn.³⁹
- Att suga på en pojkes penis är jämförligt med samlag, och därmed våldtäkt mot barn.⁴⁰
- Penetration av vaginal, oral eller anal karaktär är avgörande för om den sexuella handlingen är jämförlig med samlag, och därmed våldtäkt.⁴¹
- Att onanera åt en pojke är aldrig att anse som jämförligt med samlag. Istället ska sådana handlingar rubriceras som sexuellt övergrepp mot barn.⁴²
- Pojkar kan inte våldtas genom vidröring av deras könsorgan eller utanpå anus. Istället ska dessa handlingar rubriceras som sexuellt övergrepp mot barn.⁴³
- Vidrörs en flickas könsorgan eller anus av en mans könsorgan kan det vara jämförligt med samlag, och därmed våldtäkt.⁴⁴

Ur propositionen från 2005 framgår det tydligt att handlingen att onanera åt någon typiskt sett inte utgör en sådan kränkning som är jämförlig med den vid påtvingat samlag. Ordagrant står det under avdelningen sexuellt tvång att ”som exempel på en annan sexuell handling kan nämnas t.ex. att onanera åt en annan person.”⁴⁵ Bestämmelsen om sexuellt tvång gäller för vuxna personer vid de fall tvånget eller den sexuella handlingen inte är tillräckligt kvalificerade för att gärningen ska bedömas som våldtäkt. Bestämmelsen är således subsidiär till bestämmelsen om våldtäkt.⁴⁶ Båda brotten våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn är utformade i nära anslutning till bestämmelserna som gäller för vuxna, bortsett från kravet på tvång som inte gäller för barn, se avsnitt 2.4.1.2. Avsikten är att den straffrättsliga avgränsningen i princip ska sammanfalla med avseende på vilka sexuella

³⁷ NJA 2008 s. 482 I

³⁸ RH 2011:3

³⁹ NJA 2008 s. 1096 II

⁴⁰ HovR B 10778-13

⁴¹ NJA 2008 s. 482 I

⁴² NJA 2008 s. 482 II

⁴³ NJA 2006 s. 221

⁴⁴ NJA 2008 s. 1096 I

⁴⁵ Prop. 2004/05:45 s. 59

⁴⁶ Prop. 2004/05:45 s. 58

handlingar, eller kränkningar, som ska utgöra våldtäkt.⁴⁷ Termen ”en annan sexuell handling” har samma innebörd oavsett det gäller sexuellt tvång eller sexuellt övergrepp mot barn. Som exempel på vad som kan utgöra sexuellt övergrepp mot barn står det ordagrant: ”t.ex. en man som förmår ett barn under femton år att onanera åt honom eller en person som mer än flyktigt sexuellt berör en pojkes eller flickas könsorgan”. Bestämmelsen om sexuellt övergrepp mot barn är subsidiär i förhållande till bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn, liksom sexuellt tvång är till bestämmelsen om våldtäkt.⁴⁸

2.4.1.4.4 Gällande rätt efter lagändringen 2013

Efter lagändringen år 2013 har inga fall tagits upp av Högsta domstolen där gränsdragningen mellan sexuellt övergrepp mot barn och våldtäkt mot barn prövats. Inte heller i hovrätterna har de nya reglerna prövats avseende brott som inträffat efter det att lagändringen skedde. De fall som har tagits upp och varit relevanta ur gränsdragningshänseende har prövats enligt den gamla lagstiftningen, då brotten inträffade innan lagändringen 2013 och det råder förbud mot retroaktiv lagstiftning enligt bland annat legalitetsprincipen. Det råder för närvarande oklarhet ring omfattningen av den nuvarande våldtäktsbestämningen mot barn. Regeringen uttrycker sig på följande vis i propositionen från 2013:

”Med den av regeringen föreslagna lydelsen kommer lagtexten på ett bättre och tydligare sätt än i dag markera att det är kränkningen genom den sexuella handlingen som prövas i målet som är det centrala vid avgränsningen av våldtäktsbestämmelsen och inte sexualhandlingens tekniska karaktär som sådan. Avgränsningen bör dock även fortsättningsvis ske med utgångspunkten att bestämmelsen om våldtäkt mot barn ska vara reserverad för de allvarligaste sexuella kränkningarna. Det är emellertid regeringens uppfattning att bestämmelsen såväl enligt gällande som enligt nu föreslagen lydelse ger utrymme för ytterligare förtydliganden och tolkning i praxis när det gäller att i varje enskilt fall bedöma om en viss sexuell handling i kränkningshänseende är att anse som lika allvarlig som kränkningen vid ett samlag. En utgångspunkt vid bedömningen bör vara att barn generellt sett är att anse som mer utsatta än vuxna och att det alltid är en kränkning att utsätta ett barn under 15 år för en sexuell handling. Det innebär att även om avsikten alltjämt är att avgränsningen av den sexuella handlingen i 1 och 4 §§ i princip ska sammanfalla, torde den omständigheten att en sexuell handling riktas mot ett barn i vissa fall kunna motivera skillnader. Det är således inte självklart att bedömningarna i varje enskilt fall kommer att överensstämja eftersom den kränkning som ett sexuellt övergrepp innebär kan vara att bedöma på olika sätt beroende på om offret är ett barn eller en vuxen person. Ett visst tolkningsutrymme lämnas således till rättstillämpningen att mot bakgrund av vad som nu sagts i varje enskilt fall bedöma om kränkningen av ett visst handlande är att jämställa

⁴⁷ Prop. 2004/05:45 s. 71

⁴⁸ Prop. 2004/05:45 s. 80

med den kränkning som uppkommer vid ett samlag.”⁴⁹

På grund av detta är rättsläget osäkert till de delar som inte tas upp i propositionen från 2012/13 men som ändå kan tänkas påverkas av att regeringen uttryckligen visat missnöje med rättstillämpningen och önskat ökat fokus på kränkningen och mindre fokus på teknikaliteter. Detta tas upp i analysen i detta arbete, eftersom det rör kvalificerade gissningar om vad som bör anses vara gällande rätt. De riktlinjer som är tydliga och därmed är att anse som gällande rätt tas däremot upp i denna del.

Tydligt är att regeringen vill öka fokus på den sexuella kränkningen vid avgränsningen av den sexuella handlingen. Detta framgår av våldtäktsbestämmelsens utformning, vilken förutom samlag innefattar varje annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag. Tidigare formulerades bestämmelsen i riktning mot den sexuella handlingens art och omständigheterna i övrigt. Denna språkliga förändring innebär att kränkningen hamnar i tydligare fokus istället för den sexuella handlingens art. Samlag är alltså jämförelsenorm, med vilket menas att den kränkning som kan uppstå vid påtvingat samlag är jämförelsenorm. Med samlag menas fortfarande endast vaginala samlag, där orala och anala samlag är att anse som jämställda med det vaginala samlaget. Det är dock inte den sexuella handlingens tekniska karaktär som ska prövas i ett mål – det är kränkningen som är det centrala för avgränsningen. Våldtäktsbestämmelsen är fortfarande reserverad för de mest allvarliga kränkningarna, men det finns enligt regeringens mening utrymme för ytterligare förtydligande och tolkning i praxis för vilka kränkningar som ska anses vara så pass allvarliga att de vid avgränsningen kan hamna i våldtäktsbestämmelsen. Propositionen tar upp anala och orala övergrepp som varken är klart samlagsliknande eller annars innefattar penetration, exempelvis ett övergrepp bestående av att en gärningsman med sin tunga berör en kvinnas underliv, som kränkningar som bör anses vara så pass allvarliga att de är jämförliga med kränkningen vid påtvingat samlag.⁵⁰ I detta hänseende bör handlingar som att trycka en hand mot analöppningen men utan penetration såsom i NJA 2006 s. 221, eller att slicka på en flickas underliv såsom i NJA 2008 s. 1096 II, numera anses vara så pass allvarliga att de kan rubriceras som våldtäkt mot barn. Att föra in fingrar, knytnävar eller föremål i en kvinnas underliv eller en persons anus omfattas liksom tidigare av våldtäktsbestämmelsen. Att onanera åt offret eller förmå offret att onanera åt gärningsmannen bör dock fortsättningsvis liksom i tidigare lagstiftning *i de flesta fall* inte anses jämförliga med samlag. En bedömning av relevanta omständigheter måste dock alltid göras i för att i varje enskilt fall bedöma graden av kränkning.⁵¹ Mer om detta nämns inte i propositionen. Vad som nämns är att det alltid är en allvarlig kränkning att utsätta ett barn för en sexuell handling. Även om huvudprincipen är att våldtäktsbestämmelsen för vuxna och våldtäktsbestämmelsen för barn i

⁴⁹ Prop. 2012/13:111 s. 42

⁵⁰ Prop. 2012/13:111 s. 34ff

⁵¹ Prop. 2012/13:111 s. 111f

princip ska sammanfalla, är barn mer utsatta än vuxna, och detta kan motivera skillnader i bedömningen av hur allvarliga kränkningarna är.⁵²

2.4.2 Sexuellt utnyttjande av barn

BrB 6 kap 5 §: Är ett brott som avses i 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre allvarligt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år.

Bestämmelsen om sexuellt utnyttjande används när det rör sig om, i jämförelse med våldtäkt mot barn, mindre allvarliga fall av sexuella handlingar bestående av samlag eller handlingar jämförliga med samlag, där den ena parten är under femton år gammal. Bestämmelsen omfattar således samma typ av handlingar som i våldtäktsbestämmelsen, men under annorlunda omständigheter.⁵³ Bestämmelsen är subsidiär till våldtäkt mot barn och ska tillämpas restriktivt. Barn under femton år kan enligt huvudregeln inte samtycka till sexuella handlingar, men det finns tillfällen där det är olämpligt att bedöma exempelvis ett samlag som våldtäkt mot barn. Ett typexempel är när det rör sig om två barn, där den ena parten är strax under femton år och den andra är äldre, frivilligt har samlag med varandra. Ett annat exempel är om personen är över femton och står under samlagspartnerns fostran efter myndighetsbeslut, och samlaget är frivilligt. Förutsättningarna är att gärningen bygger på frivillighet och ömsesidighet, och att barnets utveckling och mognad samt omständigheterna i övrigt talar för att barnet har kunnat bedöma situationen och ta ställning till den. Att tillämpa regeln istället för regeln om våldtäkt mot barn bör inte ske om offret är betydligt yngre än femton år.

En gärning som bygger på frivillighet och ömsesidighet, där barnet har uppnått tillräcklig utveckling och mognad för att kunna ta beslutet att ha samlag, och dessutom närmar sig åldern för sexuellt självbestämmande, ska alltså inte bedömas som våldtäkt mot barn utan istället som sexuellt utnyttjande av barn. Det är således aldrig tillåtet att ha samlag med ett barn under femton år, men det har inte ansetts rimligt att döma för våldtäkt när barnet har utvecklat sin sexualitet och har frivilliga samlag med någon som är äldre. Gärningsmannens ålder behöver inte vara nära femton år, utan bestämmelsen kan även tillämpas när gärningsmannen är betydligt äldre, om förutsättningarna för bestämmelsen i övrigt är uppfyllda.⁵⁴

Rättsfall i urval:

RH 2013:12: Trettonårig pojke och nittonårig kvinna hade samlag på pojkens initiativ. Han var sexuellt erfaren sedan tidigare och visade på en större mognad än normalt för åldern, och han var självständig och utan

⁵² Prop. 2012/13:111 s.42

⁵³ NJA 2006 s. 79 I

⁵⁴ Brottsbalken, Del I, Studentutgåva 6 Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. s. 631f (Holmkvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg) 2009 Vällingby, Norstedts Juridik

påverkan i beslutet att ha samlag. Han påverkades inte negativt av handlingen. Handlingen bedömdes som mindre allvarlig än våldtäkt mot barn, och därmed sexuellt utnyttjande av barn. Ansvarsfrihet var ej aktuellt.⁵⁵

NJA 2006 s. 79 I: Målsäganden var tretton år och tio månader gammal flicka och mannen hon hade samlag med var tjugofem år. De hade en kärleksrelation, samlaget präglades av ömsesidighet och frivillighet, och var både planerat och utan påtryckningar. Hennes ålder var i sig inget hinder för att beakta frivilligheten. Detta innebar att gärningen var mindre allvarlig än våldtäkt, och ansvar dömdes för sexuellt utnyttjande av barn.⁵⁶

NJA 2006 s. 79 II: Målsäganden var en flicka fjorton år och tio månader gammal, mannen tjugofem år gammal. Eftersom hon nästan var femton år och gärningsmannen uppfattade samlaget som frivilligt trots att flickan sagt nej var gärningen att döma som sexuellt utnyttjande av barn.⁵⁷

HovR B 2265-13: Målsäganden var en tretton och ett halvt år gammal flicka, och gärningsmannen en femton och ett halvt år gammal pojke. De hade en relation där flickan var kär i pojken men pojken ej kär i flickan, och samlaget var frivilligt. Gärningen var att bedöma som sexuellt utnyttjande. På grund av relationens ojämbördiga art och målsägandens låga ålder var ansvarsfrihetsregeln ej tillämplig, då det inte var uppenbart att inget övergrepp hade skett.⁵⁸

2.4.2.1 Ansvarsfrihetsregeln

BrB 6 kap 14 §: Den som begått en gärning enligt 5§ eller 6§ första stycket mot ett barn under femton år eller enligt 8§ första stycket eller 10§ första stycket, skall inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Ponera att två barn, där det ena är sexton år och det andra är fjorton år och tio månader, är i ett kärleksfullt parförhållande och vill ha samlag eller utföra andra sexuella handlingar med varandra. Är det då rimligt att den äldre partnern ska dömas till fängelse? Lagstiftarens mening är att så ej är fallet. Även om det rör sig om ett sexuellt utnyttjande, kan gärningen vara befriad från ansvar om det är uppenbart med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling samt omständigheterna i övrigt att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet.

Ansvarsfrihetsregeln ska tillämpas mycket restriktivt. Det får inte ha förekommit något tvång eller otillbörlig påverkan, och barnet bör vara nära

⁵⁵ RH 2013:12

⁵⁶ NJA 2006 s. 79 I

⁵⁷ NJA 2006 s. 79 II

⁵⁸ HovR B 2265-13

femton år gammalt. Gärningsmannens ålder bör endast vara obetydligt högre än offrets, och dessutom bör han endast ha kommit obetydligt äldre i sin utveckling och mognad. Ju närmre femton den yngre är, desto större ålderskillnad är godtagbar jämfört med om den yngre nyss fyllt fjorton. Det krävs inte att det är en kärleksrelation, men en god och nära relation. Vänskap är exempel på en sådan relation. Ansvarsfrihetsregeln kan tillämpas när det är fråga om ett sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering samt sexuellt ofredande. Dessa brott ligger under allmänt åtal, vilket innebär att åtal skall väckas. Ansvarsfrihetsregeln innebär att åtal inte ska väckas om förutsättningarna för regelns tillämpning uppfylls, eftersom gärningen då inte bör föranleda ansvar, och regeln är en grund för att ogilla åtalet.⁵⁹

Rättsfall i urval:

NJA 2007 s. 201: Flickan var fjorton och ett halvt år gammal, pojken strax över sjutton. De hade en vänskapsrelation, och varken påtryckning eller otillbörlig påverkan hade förekommit. Samlaget präglades av frivillighet och ömsesidighet. Ansvarsfrihetsregeln tillämpades eftersom målsäganden själv ej ansett sig blivit utsatt för något övergrepp, de hade en god och nära relation, och hennes ålder var nära femton.⁶⁰

HovR B 826-09: Målsäganden var tretton och ett halvt år, hennes partner nyss fyllda sjutton år. De var två ungdomar i samma kamratgäng som förälskat sig i varandra. Ansvarsfrihetsregeln tillämpades eftersom målsäganden ej ansett sig blivit utsatt för övergrepp, och relationen och samlaget uppfyllde kraven på frivillighet och ömsesidighet. Med hänvisning till NJA 2006 s. 79 I fanns det inga åldershinder mot att beakta frivilligheten.

2.4.3 Sexuellt övergrepp mot barn

BrB 6 kap 6 § 1st: Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

2st: Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningsmannen är närstående till barnet eller i övrigt utnyttjat sin ställning eller missbrukat ett särskilt förtroende eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om brottet med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet.⁶¹

⁵⁹ Brottsbalken, Del I, Studentutgåva 6 Brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. s. 660f (Holmkvist, Leijonhufvud, Träskman, Wennberg) 2009 Vällingby, Norstedts Juridik

⁶⁰ NJA 2007 s. 201

⁶¹ Lag (2013:365)

2.4.3.1 Vad som behandlas

Det har tidigare i arbetet framgått att bestämmelsen om sexuellt övergrepp är subsidiär till bestämmelserna om våldtäkt mot barn och sexuellt utnyttjande av barn. Bestämmelsen är således tillämplig när det rör sig om sexuella kränkningar vilka inte är tillräckligt kvalificerade för att handlingen ska bedömas som jämförbar med samlag, se avsnitt 2.4.1.4.2 till 2.4.1.4.4. Då detta redan har behandlats i arbetet ska det här inte behandlas närmare. Av intresse för denna del i arbetet är de fall när offret är ett barn under femton år, så av denna anledning ska inte det förhållandet att offret är avkomling till eller står under fostran, vård eller tillsyn av gärningsmannen behandlas. När det gäller barn under femton år inverkar detta endast på gradindelningen, det vill säga huruvida gärningen ska bedömas som av normalgraden eller grov.⁶² Det som i det följande ska behandlas är således gradindelningen grovt sexuellt övergrepp mot barn.

2.4.3.2 Grovt sexuellt övergrepp mot barn

Innan ändringarna år 2013 var domstolarna obenägna att döma till ansvar för grovt sexuellt övergrepp mot barn, med endast ett fåtal fällande domar per år. För att kunna rubricera brottet som grovt skulle det särskilt beaktas om fler än en förgräp sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Dessa krav visade sig så pass högt ställda att det blev svårt att döma till ansvar för grovt sexuellt övergrepp, även vid mycket allvarliga kränkningar, och rubriceringen stannade vid sexuellt övergrepp. Detta trots att det kunde vara barn som var i någon form av beroendeställning till den som begick övergreppet, eller övergreppen. Exempelvis kunde förövaren vara en närstående, läkare, förskolepersonal eller tränare åt barnet. Att kraven var tämligen högt ställda visas ibland annat i NJA 2006 s. 221 och NJA 2008 s. 1096 I och II.

Regeringen ansåg att tillämpningsområdet för grovt sexuellt övergrepp var alltför snävt. Ofta krävdes upprepade övergrepp. Även när omständigheterna kring ett enskilt övergrepp var mycket allvarliga gick det inte att döma för grovt sexuellt övergrepp, vilket innebar att mycket allvarliga sexuella övergrepp mot barn rubricerades som av normalgraden. Baserat på forskning kring psykiska skador av övergrepp ansåg regeringen att ett beroendeförhållande mellan gärningsman och offer var mer skadligt och kränkande för barnet än om det rörde sig om exempelvis ett överfall från en främling, varför bestämmelsen ändrades vid lagändringen 2013. Straffvärdet höjdes, och numera råder ett års fängelseminimum för grovt sexuellt övergrepp, jämfört med de sex månader som gällde tidigare. Utöver ett högre straffvärde vidgades bestämmelsen till att omfatta övergrepp från närstående och personer till vilka barnet är i beroendeställning. I praktiken

⁶² Prop. 2012/13:111 s.47ff

innebär det att samma sexuella handling bedöms som ett svårare övergrepp om det begås av en kategori gärningsmän än en annan. Motiveringen för en sådan ordning är att det är mer kränkande för barnet om exempelvis en förälder begår övergreppet än en främling, och då fokus ska ligga på kränkingsnivån är detta i linje med regeringens önskemål om en kränkingsbaserad sexualbrottslagstiftning. Bestämmelsen utsattes för en hel del kritik, mer om detta under avsnittet 2.6 om kritik mot nuvarande lagstiftning.

Sammanfattningsvis faller i stort sett samma typ av sexuella handlingar under sexuellt övergrepp som innan lagändringen, men lagstiftningen har skärpts i och med den vidgade möjligheten att döma för grovt brott samt det höjda straffvärdet.⁶³

2.5 Statistik

Statistik kring sexualbrott mot barn är präglad av mörkertal, då många brott aldrig anmäls.⁶⁴ Uppskattningsvis utsätts mellan 7 och 10 procent av kvinnor för allvarliga sexualbrott som barn, motsvarande siffra för män är 1 till 3 procent. Detta inkluderar inte mindre allvarliga brott såsom blottning och tafsning. Den faktiska omfattningen av sexualbrott mot barn är dock okänd.⁶⁵

I ålderskategorin barn 0-11 år är 97 procent av förövarna närstående eller vänner, 70 procent är inom familjen, och 96 procent av förövarna är män. Av offren i denna kategori är 23 procent pojkar, och 77 procent flickor. När barnen blir äldre och hamnar i ålderskategorin 12-14 år är offren till 96 procent flickor, och 99 % av förövarna är män. Ju äldre barnet blir, desto vanligare är det med övergrepp från okända gärningsmän. Värt att notera angående detta är att resultaten bland polisanmälningstudier skiljer sig från offerstudier på så sätt att den tidigare är mer snedfördelad, det vill säga har större skillnad mellan andelen manliga och kvinnliga offer. Offerstudier visar högre andel manliga offer än vad som anmäls, något som tyder på att anmälningbenägenheten är lägre hos unga manliga offer.⁶⁶

Statistiken över anmälda brott nedan är hämtad från Brottsförebyggande rådets hemsida, där den som vill sammanställa statistik själv väljer vilka parametrar som ska ingå. Statistiken som ingår är mellan åren 2009 till 2013, innefattar våldtäkt mot barn under 15 år, sexuellt utnyttjande av barn under 15 år samt sexuellt övergrepp mot barn under 15 år. Notera att rubriceringen är från anmälan, inte eventuell dom.⁶⁷ Forskning visar också på att Polisen vid upptagande av anmälan tenderar att ”överbublicera”, det vill säga att den i anmälan angivna rubriceringen är för ett allvarligare brott

⁶³ Prop. 2012/13:111 s. 45ff

⁶⁴ BRÅ Rapport 2011:6 Polisanmälda våldtäkter mot barn s. 7

⁶⁵ BRÅ Rapport 2011:6 Polisanmälda våldtäkter mot barn s. 20

⁶⁶ BRÅ Rapport 2011:6 Polisanmälda våldtäkter mot barn s. 13

⁶⁷ <http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>

än vad som faktiskt inträffat.⁶⁸ Av denna anledning bör läsaren betrakta de absoluta siffrorna med försiktighet då de inte nödvändigtvis reflekterar den verkliga förekomsten av de olika typerna av brottslighet. Vad som däremot kan iakttas är mönster. Ur statistiken av anmälda brott (se bilaga A) under åren 2009-2013 kan följande läsas:

Våldtäkt av flickor under 15 år: 8650
 Våldtäkt av pojkar under 15 år: 1393
 Sexuellt utnyttjande av flicka under 15 år: 1674
 Sexuellt utnyttjande av pojke: 402
 Sexuellt övergrepp mot flicka: 1829
 Sexuellt övergrepp mot pojke: 526

Detta bekräftar att flickor i större utsträckning utsätts för sexualbrott än pojkar. Vad som är särskilt intressant för detta arbete är vilken andel av brotten som utgör sexuellt övergrepp, fördelat på kön. En sådan undersökning visar att av totalt 12153 sexualbrott mot flickor under perioden så är antalet sexuella övergrepp 1829 stycken, vilket motsvarar andelen 15 procent. Bland pojkar är samma andel nästan 27 procent. Om sexuellt utnyttjande inte tas med i beräkningen, det vill säga endast ser till relationen mellan våldtäkt och sexuellt övergrepp, står andelen sexuellt övergrepp för andelen 17 procent hos flickor och drygt 27 procent hos pojkar. Utan att dra några slutsatser kring de brott som barn av olika kön faktiskt utsatts för, eller hur brotten faktiskt lagförs, kan ett mönster urskiljas bland polisanmälningarnas rubriceringar: pojkar har en högre andel sexuellt övergrepp mot barn än flickor. Detta fynd behandlas vidare i avsnitten analys samt diskussion.

Psykologen Börje Svensson gjorde tillsammans med Rädda Barnens Pojkmottagning en studie av 101 pojkar som utsatts för sexuella övergrepp, vilken sammanställdes år 1998. Denna studie är unik i sitt slag i och med att den fokuserade på pojkar.⁶⁹ Den visade att de vanligaste övergreppen som pojkar utsätts för är smekning av könsdelar och onani, men ofta utsätts samma barn för olika typer av övergrepp. Förövarens kön, preferenser och omständigheter kring övergreppet påverkar vilket typ av övergrepp det rör sig om. Tabellen nedan är ett utdrag ur studien. N är antal personer.⁷⁰

Typ av övergrepp	N=37 >6 år	N=50 7-12 år	N=14 >12 år	Totalt
Smekning av könsdelar	22	38	8	68
Förövaren onanerat pojke	16	17	7	40
Pojke onanerat förövare	12	13	4	29
Oralsex på pojke	10	12	1	23
Oralsex på förövare	9	9	1	19
Analsex på pojke	13	16	6	35
Pojke penetrerat	3	5	2	10

⁶⁸ BRÅ Rapport 2011:6 Polisanmälda våldtäkter mot barn s. 23

⁶⁹ 101 pojkar En studie om sexuella övergrepp s. 7

⁷⁰ 101 pojkar En studie om sexuella övergrepp s. 30f

2.6 Remissinstansers och Sexualbrottskommitténs kritik mot nuvarande lagstiftning

Det har flertalet gånger i detta arbete nämnts att remissinstanser har framfört kritik mot de lagförslag som senare genomförts. Kritiken har bitvis varit skarp, bitvis oförändrad genom de olika lagförslagen och riktats mot vitt skilda delar av lagstiftningen. Gemensamt för kritiken är att den till synes inte har stor inverkan på den slutliga lagstiftningen. Självklart förekommer undantag från detta, men ett återkommande ställningstagande är att regeringen kan ha förståelse för en viss synpunkt, men ändå väljer att genomföra bestämmelsen så som den önskar. Eftersom detta arbete har en kritisk infallsvinkel gentemot lagstiftningen på det sexualbrottsliga området är det intressant att belysa den kritik som framförts av landets remissinstanser. Nedan är en sammanställning av den kritik som framfördes mot de för detta arbete relevanta delar av proposition 2004/05:45 och proposition 2012/13:111.

2.6.1 Begreppet sexuell handling

Kritiken gentemot begreppet sexuell handling rör främst att begreppet inte är tillräckligt väl definierat, och att denna oklarhet går emot legalitetsprincipen. Regeringens svar på kritiken har tidigare behandlats i avsnitt 2.4.1.4. Anledningen till att lagstiftaren överlämnat stor del av bedömningen av vad som utgör en sexuell handling till rättstillämpningen är att straffvärda handlingar inte ska hamna utanför det straffbara området. Att i detalj räkna upp samtliga straffvärda handlingar som en person kan tänkas utsättas för låter sig inte göras. Det ligger i sakens natur att personer kan utsättas för handlingar som lagstiftaren inte förutsett. Det krävs därför att rättstillämpningen har visst tolkningsutrymme för att fånga upp straffvärda handlingar.⁷¹

2.6.2 Våldtäkt mot barn

Den huvudsakliga kritiken rör begreppet sexuell handling jämförlig med samlag. Sexualbrottskommitténs förslag hade inte samlag som jämförelsenorm, istället skulle den dömas för våldtäkt mot barn som med ett barn under femton år genomför en sexuell handling som är allvarligt kränkande. Detta förslag kritiserades för att det var alltför vagt för att vara en straffbestämmelse, stred mot legalitetsprincipen och skulle kunna skapa gränsdragningsproblem. Av denna anledning behölls samlaget som jämförelsenorm.⁷² Barnombudsmannen har konsekvent varit emot denna ordning, och i kritiken instämmer bland andra BRIS, RFSL, RFSU och

⁷¹ Prop. 2004/05:45 s. 31ff

⁷² Prop. 2004/05:45 s. 66 ff

UNICEF. Den huvudsakliga kritiken rör att sexualhandlingens karaktär endast har en begränsad betydelse för graden av kränkning. Barns förmåga att beskriva ett övergrepp påverkas negativt av deras bristande kunskaper om hur de rent anatomiskt ser ut i underlivet. Ett exempel på detta är domen HovR B 10778-13, där en pojke berättade att gärningsmannen hade petat där smuts och bajs finns. Eftersom det var oklart om det rörde analöppningen eller skinkorna resulterade det i att endast ansvar för sexuellt övergrepp kunde dömas ut för övergreppet. Dessutom riskerar allvarliga kränkningar att förminsкас om de inte till sin karaktär påminner om samlag. Både medicinska skäl och rättspraxis talar enligt RFSL mot att använda samlaget som jämförelsenorm.⁷³ Det medicinska skälet är underlag från läkare som visar att psykiska och fysiska skador främst är beroende av om ”förövaren är en person nära offret, om våld utövas, om övergreppen är upprepade eller sker under lång tid, innefattar penetration (även oralt) samt om det är stor ålderskillnad. Det är alltså inte bara de sexuella handlingarna som är avgörande för skadebilden.”⁷⁴

2.6.3 Sexuellt övergrepp mot barn

Barnombudsmannens huvudsakliga kritik är att grova sexuella övergrepp istället bör hänföras till bestämmelsen om våldtäkt mot barn. Annan kritik som riktats mot de genomförda förändringarna är att det grova brottet har vidgats till att omfatta en stor krets av gärningsmän, och att merparten av brotten kommer rubriceras som grova på grund av vem som är gärningsman, inte på grund av den sexuella handlingens karaktär.⁷⁵

2.6.4 Sexualbrottskommitténs förslag från 2009

När Sexualbrottskommittén gjorde sin utvärdering av och reformförslag för sexualbrottslagstiftningen hade den ett stort antal anmärkningar och förslag på förbättringsåtgärder. Av intresse för detta arbete är de delar av SOU:n som berör barn.

Erfarenheter från hälso- och sjukvården visar att när barn blir utsatta för sexuella övergrepp, saknar den sexuella handlingens karaktär större betydelse vid bedömningen av kränkningens allvar, jämfört med vuxna. Den betydelse och det fokus som den sexuella handlingens karaktär har i rättstillämpningen, särskilt kravet på penetration, är alltför stor när det gäller barn. I kränkningshänseende kan en viss typ av handling vara jämförlig med samlag om den riktas mot ett barn, men inte om det är en vuxen som utsätts.⁷⁶

⁷³ Prop. 2012/13:111 s. 40

⁷⁴ RFSU:s Remissyttrande Betänkandet SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag s. 7

⁷⁵ Prop. 2012/13:111 s. 46

⁷⁶ SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag s. 177f

Avseende gränsdragningen mellan våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn så fungerar den i huvudsak på det sätt som regeringen önskat i propositionen från 2005. Det finns dock anledning att ifrågasätta att det för rubriceringen våldtäkt mot barn ska krävas att samlag eller handling jämförlig med samlag ägt rum, det vill säga använda samlaget som jämförelsenorm. Den praxisgenomgång kommittén gjorde visade att det var en tydlig tendens bland yngre barn att handlingarna vid övergreppen inte bestod av samlag eller handlingar jämförliga med samlag. Samtidigt är de yngre barnen i majoritet beträffande målen som gällt sexuellt övergrepp mot barn. Frekvensen av penetration ökar i takt med barnens ålder. Det finns flera möjliga orsaker till att den rättsliga bedömningen blir sexuellt övergrepp och inte våldtäkt. Penetration av små barn orsakar smärta hos barnet, och i en övergreppssituation präglad av maktmissbruk, hemlighållande och upprepade övergrepp kan förövaren, för att lättare knyta barnet till sig och undvika upptäckt, avhålla sig från att orsaka barnet fysiska skador och istället begränsa övergreppen till beröringar. En annan orsak till att bedömningen blir sexuellt övergrepp är att barn inte vet vad de har blivit utsatta för. Barn vet ofta inte hur de ser ut i underlivet, och har svårt att beskriva övergrepp. Detta medför särskilda bevissvårigheter för att åtala för våldtäkt mot barn. Dessutom har utsatta barn en ovilja och svårighet att minnas och berätta vad de blivit utsatta för.

Ur en medicinsk synvinkel medför övergrepp mot barn, förutom fysiska skador, både kortvariga och långvariga psykiska skador. Det är av särskild vikt för uppkomsten av psykiska skador om övergreppen innefattar våld, begås av någon närstående, är upprepade eller begås under lång tid. Även åldersskillnad mellan förövare och offer har betydelse, samt om barnet tar på sig skulden för det inträffade. Utöver detta är det av vikt om övergreppet har inneburit penetration. Det är således inte endast penetrationen som är avgörande för skadebilden, utan på vilket sätt övergreppet inkräktar på barnets integritet som en individ i en värld som ska skydda barnet under uppväxten. De medicinska erfarenheterna pekar på att det ur kränkingshänseende finns skäl att beakta penetrationen, eftersom mycket talar för att penetration ökar kränkningens allvarlighet. Det finns samtidigt skäl som talar för att andra omständigheter kan ha en motsvarande eller större påverkan på nivån av kränkning, sett ur ett barnperspektiv. Det finns därför skäl att frånga samlaget som jämförelsenorm, som ofta leder till tekniska bedömningar av handlingens karaktär istället för att fokusera på kränkningens nivå. Till synes ganska ringa skillnader i gärningsmäns handlingssätt kan medföra olika straffvärde, omkring sex månader fängelse vid sexuellt övergrepp mot barn och två år fängelse vid våldtäkt mot barn, och ”det kan med fog ifrågasättas om skillnaderna i kränkning vid de olika handlingssätten är sådana att dessa skillnader i straffvärde är motiverade.”⁷⁷ Gärningar med ringa skillnader i omständigheter, såsom handlingssätt, borde ha små skillnader i straffvärde. Av denna anledning bör straffskalorna

⁷⁷ SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag s. 296ff

för brottet sexuellt övergrepp mot barn ges en annan utformning än i gällande rätt.⁷⁸

⁷⁸ SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag s. 351f

3 Analys

Det ter sig inte långsökt att i en analys inledningsvis angripa sexualbrottslagstiftningen ur ett genusperspektiv. Utgångspunkten för vad som ska anses vara våldtäkt är det heterosexuella samlaget, där till samlag endast räknas den handlingen att en man vidrör eller penetrerar en kvinnas vagina med sin penis. Orala och anala övergrepp är i ett våldtäktsperspektiv att jämföra med samlag – oavsett om det gäller heterosexuella eller homosexuella övergrepp, men det heterosexuella samlaget är alltså jämförelsenormen, det vill säga utgångspunkten för vad som ska anses vara ett samlag.⁷⁹ I sexualbrottslagstiftningen står det påtvingade heteronormativa samlaget högst i hierarkin av sexualbrotten, eftersom övriga sexualbrott utgår från detta samlag. Heteronormen är med andra ord stark.

Uttalanden från rättsfall bekräftar en sådan ordning, exempelvis när det i NJA 2008 s. 1096 II hävdas att handlingen att slicka på en flickas vagina inte innefattar penetration, och därmed inte utgör vad som normalt brukar förstås med ett oralt samlag. Sveriges och världens lesbiska kvinnor kan knappast hålla med, en åsikt som också delas av RFSU och RFSL. När en kvinna är mottagare av oralsex har handlingen givetvis inte samma penetrerande inslag som när en man är mottagare av oralsex. Nu har visserligen regeringen uttalat att det ska räknas som oralt samlag när en kvinna får vaginal sexuell stimulering utav givarens mun, men att regeringen ska behöva förtydliga detta i efterhand tyder på en gammaldags heteronormativ ordning i rättsväsendet.

Denna ordning gör sig påmind inom andra områden. Två rättsfall som är liknande men som bedömdes olika var ovan nämnda NJA 2008 s. 1096 II och RH 2011:3. I det senare fallet blev flickan kortvarigt slickad på könet såsom i fallet från 2008, men dessutom smekt på könet utanför och under trosorna under ungefär 5-10 minuter, vilket bedömdes som relativt långvarigt till skillnad från det förra fallet. Den orala aktiviteten var med hänvisning till ovan nämnda fall från 2008 inte tillräcklig för att döma till ansvar för våldtäkt mot barn – istället jämfördes smekningarna med NJA 2008 s. 482 I där den sexuella handlingen bestod i att sticka in fingrar i en sovande kvinna. Smekningarna i det aktuella fallet, vilka inte innefattat instickande av fingrar men var någorlunda varaktiga, räknades med andra ord som jämförbara med samlag. Hur kan detta komma sig? Penetrationen var inte lika påtaglig i de olika fallen. Den som har egen erfarenhet av eller grundläggande teoretisk kunskap om det kvinnliga könets anatomi vet att sexuella smekningar av en vagina kan innehålla inslag av vissa lättare inträngande i kroppen, exempelvis bestående av fingrar som hamnar mellan de yttre blygdläpparna. Gärningsmannens smekningar hade således vissa penetrerande inslag. Att relativt långvarigt smeka en vagina kan alltså vara jämförbart med samlag då sådana smekningar normalt innebär viss

⁷⁹ Prop. 2004/5:45 s. 35f

penetration. Att relativt långvarigt onanera åt en pojke har däremot aldrig penetrerande inslag, och trots att kränkningen är allvarlig kan det aldrig innebära att handlingen är våldtäkt.

Nationalencyklopedins definition av onani lyder: sexuell självstimulering, olika tekniker att med hand eller föremål stimulera det egna könsorganet och underlivet för att nå sexuell tillfredsställelse.

De smekningar som beskrivs i RH 2011:3 påminner starkt om vad som sker när en kvinna per nationalencyklopedins definition onanerar åt sig själv. Kvinnor kan dessutom onanera genom penetration. Den enda rimliga slutsatsen som dras av detta rättsfall är att en kvinna eller ett flickebarn kan våldtas genom att en gärningsman onanerar åt denne, eftersom en sådan handling kan anses vara jämförlig med samlag. Pojkar kan däremot aldrig våldtas genom att en gärningsman onanerar åt dem, vilket bekräftas av förarbeten och åtskilliga rättsfall, se ovan avsnitt 2.4.1.4.2 samt SOU:n.⁸⁰ När det är en flicka som utsätts gör domstolen i högre grad en bedömning av kränkningen, men när pojkar utsätts för sexuella övergrepp ligger fokus på handlingens karaktär, inte på den sexuella kränkningen. Att onani är ett begrepp rättsväsentet reserverat för pojkar och män har säkerligen en avgörande betydelse för denna ordning. Det finns inte ett enda exempel där sexuell beröring av en kvinna benämns som onani – istället har gärningsmannen smekt, berört eller stoppat in fingrar i kvinnans underliv. När pojkar och mäns penis har blivit sexuellt berörda har det däremot benämnts onani.

När lagstiftningen är tydlig med att onani är en handling som typiskt sett inte utgör en kränkning jämförlig med den vid påtvingat samlag ställer sig författaren till detta arbete tre huvudsakliga frågor: ligger det i lagstiftarens vilja att detta endast avser män och pojkar? Var syftet med denna bestämmelse att cementera uppfattningen att pojkar och män blir mindre kränkta när deras könsorgan blir berörda, jämfört med kvinnor och flickor? Och slutligen: är denna uppfattning förankrad i forskningen? I och med att den senaste lagändringen inte omfattade kritik mot de avgöranden som cementerade att påtvingad onani mot män och pojkar inte är så kränkande att det kan anses vara jämförligt med samlag, och att ingen ändring av denna ordning genomfördes, måste det anses vara i lagstiftarens vilja att en sådan ordning ska bestå. Det är inte en ordning baserad på forskning, då forskningen tydligt visar på att det är fler faktorer än penetration som avgör hur allvarlig kränkningen är. Likväl har penetrationens vara eller icke vara avgörande betydelse för om en gärning ska anses vara så kränkande att den är jämförlig med den vid påtvingat samlag. Vad detta leder till är att liknande allvarliga kränkningar bedöms olika, beroende på anatomin hos barnets könsorgan.

Detta får effekt nedåt i den sexualbrottsliga hierarkin. Brottet sexuellt utnyttjande av barn är subsidiärt i förhållande till bestämmelsen om våldtäkt

⁸⁰ SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag s. 351f

mot barn, se ovan 2.4.2. Skillnaden mellan bestämmelserna är att sexuellt utnyttjande av barn innebär ett mindre allvarligt brott på grund av omständigheterna i fallet, men det är samma typ handlingar som omfattas. Med andra ord gäller bestämmelsen för handlingar som är samlag eller jämförliga med samlag. Detta innebär att om barn av det ena könet missgynnas i det första lagrummet, missgynnas de också i det andra, eftersom det är samma fel i grunden. Ingenting från rättspraxis tyder på att pojkar eller flickor direkt särbehandlas när det rör sexuellt utnyttjande av barn. Rättsfallen behandlar pojkar och flickor utifrån ålder och mognad, inte kön. Det finns inga tecken på att de olika könen behandlas olika med avseende på deras viljeförmåga. När ett samlag har ägt rum är det således oväsentligt huruvida det var en pojke eller flicka som var under femton år gammal. Vad som istället gör skillnad är när det kommer till handlingar jämförliga med samlag. Det har tidigare visats att pojkar och flickor behandlas olika trots likvärdiga handlingar och kränkningar, främst när det gäller påtvingad onani. Eftersom systematiken i bestämmelsen sexuellt utnyttjande följer den i våldtäktsbestämmelsen, gäller denna olikbehandling även för sexuellt utnyttjande. I praktiken innebär det att en 50-åring man och en 14-åring pojke kan ha ett ”förhållande”, vilket går ut på att mannen onanerar åt pojken och pojken åt mannen, utan att barnet blir sexuellt utnyttjat. Istället blir rubriceringen sexuellt övergrepp mot barn, vilket har ett lägre straffvärde. Är barnet i ett sådant ”förhållande” en flicka kan samma typ av handling, onani, medföra ansvar för sexuellt utnyttjande av barn.

De olika straffvärdena är fängelseminimum till två års fängelse om gärningen rubriceras som sexuellt övergrepp mot barn, fängelseminimum till fyra års fängelse för sexuellt utnyttjande, samt två till sex år för våldtäkt mot barn. Hur gärningen rubriceras grundas återigen i om kränkningen är jämförlig med samlag.

Det är en avsevärd skillnad i straffvärde, och beroende på offrets kön bedöms likartade gärningar olika. Författaren bakom detta arbete ställer sig bakom Sexualbrottskommitténs ståndpunkt i betänkandet bakom den nuvarande lagstiftningen: det kan med fog ifrågasättas om skillnaderna i kränkning vid de olika handlingssätten är sådana att dessa skillnader i straffvärde är motiverade. Gärningar med ringa skillnader i omständigheter, såsom handlingssätt, borde ha små skillnader i straffvärde.

Det råder för närvarande rättslig osäkerhet kring omfattningen av den nuvarande våldtäktsbestämningen mot barn, se avsnitt 2.4.1.4.4. Regeringen uttalade dels att det finns utrymme för ytterligare tolkning och förtydliganden, dels att vissa handlingar kan bedömas som allvarligare kränkningar om de riktas mot barn än om de riktas mot vuxna. I teorin finns här ett utrymme för att bedöma påtvingad onani på en pojke som jämförligt med samlag, även om det i de flesta fall inte är det enligt propositionen. Frågan är då om en sådan utvidgning är praktiskt möjlig. Ser man till rättsfall från den tidigare lagstiftningen låg fokus även då på kränkningen, men den kränkning påtvingad onani innebar bedömdes tidigt ligga utanför

våldtäktsbestämmelsens gränsdragning. Denna gräns accepterades och användes i efterföljande rättsfall när små barn utsattes, trots att det rörde sig om allvarliga övergrepp. Författarens kvalificerade gissning är att denna utvidgning ej kommer att innefatta påtvingad onani av legalitetsskäl. Domstolar är obenägna att döma utanför lagens tydliga ramar, även om tolkningsutrymme lämnats, och en oklarhet kring omfattningen av ny lagstiftning torde medfölja att de äldre gränserna följs. Då gränsdragningsfrågorna ännu ej prövats efter denna utvidgningsmöjlighet, och författaren är tveksam till om utvidgningsmöjligheten har någon praktisk betydelse, drar författaren sin slutsats baserad på utgången av tidigare rättsfall och förarbeten till nuvarande lagstiftning.

3.1 Slutsats

Att sexuellt beröra en pojkes könsorgan genom onani har ett lägre straffvärde än vad motsvarande handling har när det är en flicka som är offer. Detta kommer till uttryck genom att likvärdiga handlingar rubriceras olika, och de olika rubriceringarna har olika straffvärde. Straffet är ett medel för skydd mot övergrepp. Sexualbrottslagstiftningens utformning är sådan, att den ger ett sämre skydd för pojkar som offer än det skydd flickor som offer åtnjuter, eftersom den är uppbyggd kring ett heteronormativt våldtäktsbegrepp där män är förövare och kvinnor offer. När pojkars skydd från samhället är sämre än flickors kan detta uttryckas som att samhället anser att pojkbarn är mindre skyddsvärda än flickebarn i sexualbrottsammanhang.

4 Diskussion

4.1 Samlag som jämförelsenorm

Det inledande diskussionsämnet är samlaget som jämförelsenorm. Är det lämpligt att bibehålla denna norm för sexualbrott mot barn?

Det första skäl som används för att behålla denna jämförelsenorm är att påtvingat samlag, när det gäller vuxna, utgör den mest kränkande sexuella handlingen. Eftersom denna typ av handling innebär den mest allvarliga kränkningen, och den ska föranleda rubriceringen våldtäkt, är det naturligt att kränkningar vid andra handlingar jämförs med den vid påtvingat samlag.

Det är ett hållbart argument när det gäller vuxna. Våldtäktsbestämmelsen är reserverad för de mest allvarliga övergreppen, och bland vuxna utgör vaginala, anala och orala övergrepp allvarliga kränkningar av den personliga och sexuella integriteten. När det gäller barn är det dock fler faktorer än penetration som är avgörande för hur kränkt ett barn blir. Är förövaren exempelvis en närstående har det stor påverkan på både barnets psykiska skador av händelsen och barnets utveckling. Den sexuella handlingens karaktär har mindre betydelse, även om penetration kan vara en avgörande faktor. Ofta vet inte barn hur de ser ut i underlivet, och vet inte vad de råkat ut för. En pojke som fått ett finger instoppat i anus av en vuxen kanske inte kan beskriva händelsen, och i vart fall är det inte säkert att han blivit mer kränkt än om samma vuxna person hade onanerat åt honom. På samma sätt är det inte säkert att en flicka som blivit onanerad åt med penetrerande inslag blivit mer kränkt än en pojke som blivit onanerad åt utan penetrerande inslag. Penetrationen är en viktig men inte avgörande faktor. När fokus ska ligga på kränkningen utgör samlaget som jämförelsenorm ett hinder; dels mot att erkänna en sexuell handlingens kvalitet, dels mot att bedöma kränkningen i det enskilda fallet. För att följa denna tankegång är ett fiktivt exempel lämpligt:

En pojke blir onanerad åt av sin far. Rätten ska jämföra om kränkningen är jämförlig med den vid påtvingat samlag. Är det lika illa att bli onanerad åt av sin far som det är att få sin fars penis instoppad i anus? Nej det är det inte. Kan då kränkningarna vara jämförliga? Nej det kan de inte.

Detta är ett påhittat och banalt resonemang, men det är lätt att följa. Vad som inte tas med i resonemanget är de faktiska konsekvenser övergreppet får för pojkens mentala hälsa. Övergrepp har stor påverkan på barns trygghet, i synnerhet när det är den som ska bistå med denna trygghet som begår övergreppen. Det är inte av avgörande betydelse om en pojke har sin penis i mammas vagina, sin penis i pappas hand eller en släktings finger i anus - dessa är alla allvarliga övergrepp som skadar barnet psykiskt. De flesta övergrepp sker av närstående, och de vanligaste övergrepp pojkar utsätts för är onani och smekning av könsdelar. Ett sådant övergrepp kan ha lika stor eller större påverkan på en pojke än vad det har när en flicka får ett

finger uppstoppat i sin vagina av en personal på förskolan, men eftersom handlingen inte har några gemensamma nämnare med det heteronormativa samlag som utgör jämförelsenorm erkänns inte dessa övergrepp som lika allvarligt kränkande. Det är författarens uppfattning att samlaget som jämförelsenorm direkt motarbetar regeringens önskan om att fokus ska ligga på kränkningen, eftersom det ger en handling att jämföra med.

Detta leder till det andra argumentet för att behålla normen: gränsdragningen. Det har av regering och vissa remissinstanser lämnats kritik mot att ta bort normen, då det kan orsaka gränsdragningsproblem. Detta innebär att det skulle vara oklart hur långt det straffrättsliga området sträcker sig om jämförelsenormen togs bort. Författarens svar på detta är att tydliggöra gränserna, men basera dessa gränser på forskning om barns påverkan av sexuella övergrepp istället för en jämförelsenorm som utgår från vuxnas påverkan. Tillräckligt många barn utsätts för sexuella övergrepp för att kunna utvinna kvantifierad data om hur kränkta barn blir vid olika typer av övergrepp, och omfattande forskning finns på området. Lyssna till denna forskning vid lagstiftningen. Lyssna på de remissinstanser som är inriktade mot barns rättigheter när det rör barnskyddsfrågor – inte endast de remissinstanser som är inriktade mot lagtekniska frågor. För narkotika finns ett system för påföljdsbestämningen uppbyggt kring parametrarna sort och mängd. Ett liknande system skulle kunna byggas upp för sexualbrotten, exempelvis baserat på typ av övergrepp, förövarens relation till offret och antal övergrepp.

Det råder uppenbar diskrepans mellan regeringens, Sexualbrottskommitténs och remissinstansers uppfattning om hur sexualbrottslagstiftningen för barn bör utformas. Företrädare för barn- och HBTQ-personers rättigheter såsom Barnombudsmannen, BRIS, RFSU samt RFSL, förespråkar en ordning där samlaget inte ska utgöra jämförelsenorm. Till denna ordning sällar sig Sexualbrottskommittén. Regeringen å andra sidan, tillsammans med bland annat Advokatsamfundet och domstolar, pekar på kraven enligt legalitetsprincipen och menar att det behövs tydliga ramar för rättstillämpningens gränsdragning. Båda sidor vill ha tydliga ramar som verkar i enlighet med barnets bästa. En forskningsbaserad lagstiftning, i kombination med en straffrättsteoretisk sådan, skulle kunna lösa de brister som i viss mån kännetecknar nuvarande lagstiftning. Ett första steg i arbetet med en sådan reform är att frånga samlag som jämförelsenorm.

4.2 Det vidgade brottet grovt sexuellt övergrepp mot barn

Vidgningen av brottet som genomfördes 2013 innebar två huvudsakliga förändringar. Den första var att om närstående eller personer barnet är i beroendeställning av är gärningsmän kan detta påverka gradindelningen av

brottet till svårighetsgraden grovt. Den andra förändringen var att straffminimum ökades från sex månader till ett år.

Tanken bakom förändringen var att bättre anpassa rubriceringen efter kränkningen, och i viss mån instämmer författaren i tankegångarna bakom förändringen. Det är sant att övergreppen är mer kränkande om de utförs av vissa kategorier människor, men vad detta innebär är att systematiken för sexualbrottet förändrats i grunden. Numera följer den inte de gränsdragningar som gäller för vuxna. När offret är ett barn kan vissa kränkningar bedömas vara svårare än om handlingen riktats mot en vuxen, vilket även gäller våldtäktsbestämmelsen, se avsnitt 2.4.1.4.4. Det sexuella övergreppet mot barn har till viss mån brutits loss från den ursprungliga idén om hur brottet ska vara uppbyggd. Följden av detta är oklarheter i rättstillämpningen. Även om författaren är glad för pojkarnas skull när de får något av en upprättelse vore det lämpligare att göra om sexualbrottsbestämmelserna från grunden. Sexuella handlingar som riktas mot barn har inte mycket gemensamt med de som riktas mot vuxna, eftersom kränkningen som ska bedömas ser helt annorlunda ut. Den ordning som råder nu är lite som den för vuxna, men ändå inte. Eller är den det? Utvidningens omfattning är i bästa fall något oklar, i vilket fall är den är inte förutsägbar, och detta är inte acceptabelt i en rättsstat.

4.3 Barnkonventionen och gällande rätt

På den internationella rättens plan är det tveksamt om denna ordning, där pojkbarn missgynnas av anatomiska skäl, är förenlig med Barnkonventionens diskrimineringsartikel. Vidare är den nuvarande sexualbrottslagstiftningen för barn huvudsakligen utformad i linje med den som gäller för vuxna, bortsett från kravet på tvång, möjligtvis en något vidare gränsdragning samt att vem som är gärningsman kan påverka brottets svårighetsgrad vid sexuella övergrepp mot barn. Det rör sig om samma bakomliggande principer, med lika straffvärde. Barn behöver ett starkare skydd mot och påverkas mer av sexuella övergrepp än vuxna, men lagstiftaren har vid bestämningen av straffvärdet inte tagit hänsyn till forskning som visar att barn blir mer kränkta än vuxna. Författaren ställer sig således tveksam inför om den nuvarande ordningen är förenlig med Barnkonventionens artikel om barnets bästa.

4.4 Idealoffer, kön och skyddsobjekt

Inom kriminologin finns det ett begrepp som kallas idealoffer. Detta offer och ska följa ett mönster: offret ska vara svagt, vara involverat i en respektabel aktivitet samt vara på väg till en plats som hon eller han inte kan förebrås för. Den ideala gärningsmannen ska vara i överläge och okänd för

offret. När de faktiska omständigheterna avviker från denna ideala situation påverkar detta hur brottsoffret uppfattas av andra. Ett exempel är ”victim blaming”, vilket innebär att omgivningen skuldbelägger offret.⁸¹ Det ideala offret inom sexualbrott är överfallsvåldtäkten på en ensam kvinna som promenerar i en park, där gärningsmannen är okänd för kvinnan.

Sexualbrotten är uppbyggda kring kvinnan som offer och mannen som förövare, vilket tydligast illustreras med att det är det påtvingade vaginala samlaget som är jämförelsenorm för vad som ska kunna utgöra våldtäkt. Sett till statistiken är de flesta offer för sexualbrott kvinnor eller flickor, och de flesta gärningsmän män, se ovan avsnitt 2.5. Trots detta finns avvikelser från idealbilden, då det finns manliga offer och kvinnliga gärningsmän. När mellan 77 % och 96 % av offren under 15 år är flickor, beroende på åldersgrupp, är det relevant att ställa sig frågan: vem är lagstiftningens primära skyddsobjekt? Till vem har lagen tillkommit för att skydda? Svaret på den frågan är att alla barn *ska* vara skyddsobjekt, men lagstiftningen är baserad utifrån en heteronorm vilken inte bedömer de övergrepp pojkar utsätts för som lika allvarliga. När samhället inte ser lika allvarligt på när pojkar blir utsatta för övergrepp, vad signalerar det då till dem som offer? Att samhället förväntar sig att de inte ska bli lika illa berörda som flickor? Och till flickorna: signalerar det att de är svagare än pojkar? Detta är inte en modern ordning.

⁸¹ Handbok i rättspsykologi s. 480ff

Bilaga A

Anmälda brott

	År				
	2009	2010	2011	2012	2013
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
Hela landet					
Våldtäkt inkl. grov (ingår även i våldsbrott)					
Mot barn under 15 år	1 958	1 826	2 260	2 065	1 934
Våldtäkt inkl. grov (ingår även i våldsbrott)					
Mot flicka under 15 år	1 581	1 537	2 030	1 822	1 680
Våldtäkt inkl. grov (ingår även i våldsbrott)					
Mot pojke under 15 år	377	289	230	243	254
Sexuellt utnyttjande av barn under 18 år					
av flicka under 15 år	346	319	350	383	276
Sexuellt utnyttjande av barn under 18 år					
av pojke under 15 år	81	66	86	57	112
Sexuellt övergrepp mot barn under 18 år					
mot flicka under 15 år	338	366	417	375	333
Sexuellt övergrepp mot barn under 18 år					
mot pojke under 15 år	91	78	157	120	180

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

SOU 2010:71 Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag

Propositioner

Prop. 2004/5:45 En ny sexualbrottslagstiftning

Prop. 20012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning

Remissvar

RFSU:s Remissyttrande Betänkandet SOU 2010:71

Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag

Brottsförebyggande rådet

BRÅ Rapport 2011:6 Polisanmälda våldtäkter mot barn

Rättsfall från Högsta Domstolen

NJA 2006 s. 79 I

NJA 2006 s. 79 II

NJA 2006 s. 221

NJA 2008 s. 482 I

NJA 2008 s. 482 II

NJA 2008 s. 1096 I

NJA 2008 s. 1096 II

NJA 2013 s. 548

Rättsfall från hovrätterna

HovR B 8957-08

RH 2011:3

RH 2013:12

HovR B 10778-13

Litteratur

Granhag, Pär Anders, Christianson, Sven Å: ”Handbok i rättspsykologi”.
Upplaga 1:3. Nacka 2012.

Holmkvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole,
Wennberg, Suzanne: ”Brottsbalken: en kommentar. Del 1, (1-12 kap.):
brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m.” Studentutgåva 6,
Vällingby 2009

Svedin, Carl Göran, Banck, Lena: ”Sexuella övergrepp mot flickor och
pojkar”. Lund 2002.

Svensson, Börje: "101 pojkar En studie om sexuella övergrepp". Gotab 1998.

Elektroniska källor

Onanera, Nationalencyklopedin. Hämtad den 20 april 2014 från

http://www.ne.se/onani?i_h_word=onanera

Legalitetsprincipen, Nationalencyklopedin. Hämtad den 20 april 2014 från

<http://www.ne.se/legalitetsprincipen>

BRÅ, sök statistik från anmälda brott. Hämtad den 11 maj 2014 från

<http://statistik.bra.se/solwebb/action/index>